

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Vem är det som väljer?

*En kvalitativ studie om
instrumentval i
ensembleundervisning*

Författare: Jessica Lekström

Handledare: Johanna Österling
Brunström

Examinator: Olle Zandén

Termin: HT16

Ämne: Musikpedagogik

Nivå: Grundläggande nivå

Kurskod: 2MUÄ4E

Abstrakt

Titel: Vem är det som väljer? En kvalitativ studie om instrumentval i ensembleundervisning.

Engelsk titel: Who make the choices? A qualitative study about instrumental choices in ensemble classes.

Författare: Jessica Lekström

Termin: 7 HT 16

Nivå: Grundläggande nivå

Kurskod: 2MUÄ4E

Sammanfattning

Detta är en studie som har undersökt instrumentfördelningar, hur musklärare säger att indelningen av instrument går till samt om och i så fall hur genusmarkeringar syns i ensembleundervisningen på två högstadieskolor. Undersökningen bygger på observations- och intervjustudier som har planerats, genomförts och analyserats genom en fem-steps-metod. Med hjälp av studiens olika avsnitt har tre forskningsfrågor besvarats och diskuterats i diskussionen. Enligt resultatet i studien är sång, trummor och klaviatur feminint kodade instrument, bas och gitarr är maskulint kodade instrument. Eleverna ges friheten att välja instrument själva med en viss handledning av musklärarna. Studien har även undersökt hur musklärare pratar om genusmarkeringar kring elevers handlande och val i musikklassrummet och ifall lärarna spelar en betydande roll gällande dessa val.

Nyckelord: högstadiet, musik, kön, genus, maskulinitet, femininitet.

Tack till informanterna som bidragit med material till empirin. Tack till min handledare Johanna för goda ideér, vägledning och positiv energi samt andra personer under processen, er allas feedback har varit ovärderlig. Tack till nära och kära som funnits med som stöd och haft tålamod med mig. Tack.

Innehåll

1 Inledning	1
2 Syfte och forskningsfrågor	2
2.1 Syfte	2
3 Bakgrund och tidigare forskning	3
3.1 Kön eller genus	3
3.2 Maskulint och feminint	4
3.3 Homosocialitet	6
3.4 Genusmarkerade instrument	6
3.5 Kvinnorösten och mansrösten	8
Sammanfattning av tidigare forskning	9
4 Metod	11
4.1 Studiens design	11
4.2 Fem metodsteg	11
4.2.1 Steg 1: Urval	11
4.2.2 Steg 2: Kontakt	12
4.2.3 Steg 3: Planering	12
4.2.4 Steg 4: Utförande	13
4.2.5 Steg 5: Transkription och analysmetod	14
Sammanfattning av metod	15
5 Resultat	16
5.1 Instrumentfördelning	16
5.1.1 Skola 1	16
5.1.2 Skola 2	16
5.1.3 Skola 1 och skola 2	16
5.1.4 Sammanställning gruppindelning	17
5.2 Osäkerhet	18
5.3 Vem är det som sjunger?	20

5.4 Vem är det som väljer? _____	21
6 Diskussion _____	22
6.1 Fördelning _____	22
6.2 Vem är det som väljer? _____	22
6.3 Genusmarkeringar _____	23
6.3 Slutsats _____	26
6.4 Metoddiskussion _____	26
7 Förslag på vidare forskning _____	28
Referenser _____	29
Bilagor _____	I
Bilaga A Missivbrev _____	I
Bilaga B _____	II
Bilaga C _____	III

1 Inledning

Jag har upplevt under mina år som elev att den andel som sjungit till största del har varit tjejer och instrumentalisterna till största del varit killar. Jag har varit intresserad av att spela något annat instrument än att sjunga och har vid många tillfällen upplevt frustration över att alltid ha förväntats ställa mig vid mikrofonen. På högstadiet fick tjejerna stå i en grupp bestående av cirka fem personer med en mikrofon att dela på under tiden som killarna fick instruktioner för hur de skulle spela på gitarren, basen och trummorna. Läraren ledde ensemblen från pianot men ibland spelade personen som läraren själv ansåg vara mest lämplig, vilket ofta var en tjej som utövade klaviatur på kulturskola. På gymnasiet studerade jag på ett estetiskt program med musikinriktning, där varje elev fick välja vilket instrument de ville fördjupa sig i. Av tjugo elever, där hälften var tjejer och hälften killar hade åtta tjejer valt sång, en av dem valt gitarr och en valt piano som huvudinstrument. Av killarna hade ingen valt sång som huvudinstrument men fem av dem valt gitarr, två valt bas och tre valt trummor som huvudinstrument. Jag upplever att jag går till försvar gällande båda parter då jag ibland inte heller upplever något större problem när jag tänker att tjejerna sjunger för att de vill och killarna tycker det är roligare att spela trummor eller att spela gitarr. När personer uttrycker sig på sätt som får det att inte verka viktigt att belysa varför det kan vara så att tjejer till stor del får sjunga och att killar näst intill alltid får spela instrument, känner jag att hela jag börjar koka. Jag kan absolut inte förneka mina upplevelser genom grundskolan och gymnasiet och det faktum att tjejerna fick sjunga i en mikrofon tillsammans med cirka fem personer. Visst var det kul att få sjunga, eftersom jag älskar att sjunga och så länge jag kan minnas alltid älskat att sjunga, men visst hade jag gärna spelat trummor ibland, som jag också kunnat och älskat att spela sedan jag var liten. Med det här arbetet menar jag inte att skuldbelägga någon eftersom jag upplever att ämnet kan skapa frustration.

Studien ska undersöka hur instrumentfördelningen ser ut samt hur den går till och även ifall genus spelar en roll och synliggörs i musikklassrummet i ensemblespel i skolan. Hur upplever två musiklärare situationen? Det väcker intresse att studera ifall det är fler tjejer som sjunger än killar i ensemblespel och ifall manliga trummisar är en majoritet. Det är även intresseväckande hur musiklärare förhåller sig till faktorer som osäkerhet, genus och genusmarkerade instrument.

2 Syfte och forskningsfrågor

I det här avsnittet presenteras studiens syfte och de forskningsfrågor som ska besvaras i diskussionen i slutet av studien.

2.1 Syfte

Studien syftar till att undersöka hur instrumentfördelningen ser ut bland eleverna och hur musiklärare berättar att instrumentfördelningen går till samt huruvida genusmarkeringar visar sig i musikklassrummet under ensembleundervisningen.

Forskningsfrågor:

- Hur ser instrumentfördelningen ut bland elever i ensemblespel på två högstadieskolor?
- Vad säger två musiklärare om hur instrumentfördelningen bland elever går till på två högstadieskolor?
- Hur visar sig genusmarkeringar gällande elevers handlingar och val i två musikklassrum?

3 Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel kommer centrala begrepp för uppsatsen tas upp: kön eller genus (Larsson & Fagrell, 2010), maskulint och feminint (Zervoudakes & Tanur, 1994; Bergman, 2009; Green, 1997), homosocialitet (Johansson, 2012) och genusmarkerade instrument (Borgström-Källén, 2014).

3.1 Kön eller genus

Nationalencyklopedien beskriver kön följande: ” kön är ett ord som används för att skilja på individer av djur, växter och andra organismer beroende på vilken sorts könsceller de har” (Ne, 2016), det vill säga att begreppet är biologiskt förknippat. Könet sägs avgöra om kvinnor är kvinnor och män är män. Larsson och Fagrell (2010, s.69) skriver att kön anses som en naturlig, biologisk yttring i skolan. Undervisningen utgår från att tjejer och killar har olika förutsättningar. På lågstadiet är eleverna endast elever, inte tjejer och killar. På slutet av mellanstadiet och i början av högstadiet skiljs eleverna åt på grund av puberteten.

Nationalencyklopedien beskriver genus som ”ett begrepp inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och teoribildning som används för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantagna formar människors sociala kön” (Ne, 2016), men det kan också beskrivas som biologiskt släkte. Skillnaden mellan kön och genus är att könet är biologiskt och genus är socialt. Inom ett kritiskt genusperspektiv är det mer vanligt att tjejer än killar uppmanas att göra genusöverskridande aktiviteter som exempelvis bollsporter eller hockey (Larsson & Fagrell, 2010, s.74).

Vi handlar inte på bestämda sätt för att vi känner oss som kvinnor eller män, utan vi känner oss som kvinnor eller män därför att vi handlar på vissa kulturellt bestämda sätt (Larsson & Fagrell, 2010, s.164).

Citatet ovan beskriver att vi handlar efter genus, alltså vårt socialt konstruerade kön istället för vårt biologiska kön, vilket kan vara väsentligt att redogöra för den här studien eftersom de två begreppen framkommer i tidigare forskning samt i musikklassrummet på två högstadieskolor.

3.2 Maskulint och feminint

Musikvetaren Åsa Bergman genomförde en forskningsstudie genom att följa en högstadielklass under deras tre högstadieår. Vad hon kom fram till gällande ensemblespel i musikundervisning är att ”de strävar mot att efterlikna rockbandsmusicerande i kamratbaserade grupper” (Bergman, 2009, s.157), ”de” i citatets mening innebär musiklärarna. Bergman skriver att rockmusik, som i många fall spelas på ensemblelektionerna i skolan hör till maskulinitet, vilket kan få konsekvenser i musikklassrummet. I Bergmans studie var det upp till högstadieeleverna att själva välja hur de skulle delas in i ensemblegrupper och vilka ensembleinstrument de skulle spela. En övervägande del av eleverna ville att tjejerna och killarna skulle vara var för sig, i olika grupper (Bergman, 2009, s.137).

En av de största skillnaderna i hur ungdomarna i de respektive grupperna agerar är att det i tjejernas grupp är vanligare att prata om sig själv som okunnig och om problem som är förknippade med att spela (Bergman, 2009, s.138).

Bergmans citat speglar att det finns en mindre musikalisk tilltro för att spela rockmusik bland tjejgrupperna. Vidare skriver Bergman att de feminint genuskodade förhållningssätten, som innebär moderlighet och tillgivenhet, krockar med att spela ljudstarka instrument som trummor, bas och gitarr. Rockmusik är en maskulint kodad musikstil men inte för att det ska vara just män som spelar, utan för att handlingen ska vara maskulint kodad. Bergman menar med ”maskulin kodning” att ljudstarka instrument och att våga, är maskulint kodat (Bergman, 2009, s.144).

I *den lärande människan* av Johansson (2012, s.120) skrivs hur Bronwyn Davies forskning framställer att barn borde vara fria att upptäcka och utforska utan genuskoder. Davies har studerat och kritiskt rannsakat hur barn från början lär sig stereotypa könsmonster:

Barn borde vara fria att upptäcka alla positioner som är tillgängliga i våra strukturer för berättande och samspel, och vara fria att utveckla nya positioner när de lär sig vad det betyder att hålla isär genialt, reproduktivt kön och personligt, socialt varande. Det borde också stå barn fritt att hitta vägar att tänka om och beskriva sitt eget och andras beteende oberoende av vad vi för närvarande anser vara ”maskulint” eller ”feminint” (Davies 2003b, s.180).

Davies menar att barn oavsett könstillhörighet ska erhålla en riklig repertoar av beteenden och möjlighet att agera, oberoende av könkodning.

Zervoudakes och Tanur (1994, s.30) skriver att barn och ungdomar genuskodar klaviatur och flöjt som vanliga "flickinstrument" och slagverk/trumset som vanligt "pojkinstrument". I vissa fall väljer tjejer att spela kvinnligt genuskodade instrument medan de i andra fall väljer att spela mansdominerade instrument för att inte falla in i de genuskodningar som finns kring instrumentval. Ur forskning av Zervoudakes och Tanur (1994) skriver Borgström-Källén (2014, s.18) om att särskiljandet mellan flickor och pojkars instrumentval har en tendens att öka med barnens ålder. Enligt Conway (2000, s.13.) spelar olika faktorer in på elevers val av instrument. Hon skriver om att pojkar inte väljer att spela flöjt eftersom det anses vara ett feminint instrument eftersom de tycker att det låter för "pipigt" och väljer istället att spela exempelvis trombon eller bastuba. Conway skriver om hur femininitet och maskulinitet inte alltid behöver innebära att personen är antingen eller och att oavsett vilket instrument de spelar behåller de sin "könskodning" och kan spela ett instrument som är dominerat av motsatt kön. Med andra ord kan kvinnor välja att spela instrument som trummor, gitarr eller bas istället för att sjunga eller spela klaviatur utan att falla ur ramen för femininitet enligt Conway (2000, s.13). I svensk ensembleundervisning hör inte blåsinstrument till de vanligast förekommande instrumenten men amerikansk forskning gjord för bland annat blåsinstrument kopplas ändå blåsinstrumenten till den här studiens instrument. Eftersom slagverk och klaviatur finns med i Conways forskning som utgör nästan hälften av den här studiens instrument och de är kodade finnes det relevant att använda Conways forskning för denna studien.

Lucy Green (1997, s.245) belyser att musklärare bär på genusmarkerade förväntningar om elevers prestationer. Resultat av hennes forskning visar att de flesta musklärare förväntar sig att flickorna ska vara högre presterande gällande sång och andra instrument än killar, vilket även gäller de maskulint kodade instrumenten som trummor, bas och gitarr. Green menar alltså att de förväntningarna speglar sig av de givna föreställningarna som människor från samhället har om tjejer och killars sociala egenskaper. Green menar också på att den feminina kopplingen mellan sång och moderlighet fortfarande finns kvar än idag och gör sig synlig av elever och lärare i musikundervisning. Hon framställer det

här som en orsak av genusmarkeringar gällande sångaktiviteter och synliggörs av musiklärarnas genuskodning där flickor förväntas prestera bättre än pojkar i sång (Green, 1997, s.245). Ett flertal studier tyder på att det är mer problematiskt för killar att överskrida heteronormativa gränser inom musik än vad det är för tjejer. Att som kille förknippas med en skolad klang som i sin förlängning skulle kunna innebära koppling gosskör anses vara störande för killars konstruktioner av heteronormativitet (Green, 1997, s.88).

3.3 Homosocialitet

Begreppet homosocialitet belyser vanligtvis hur vänskap och andra emotionella anknytningar män emellan skapas och formas. Dominerande maskulin positionering beskriver män som tar plats och risker samt är unika och geniala (Johansson, 2012, s.91). Ofta framkommer hur dessa anknytningar uppstår för att möjliggöra maktutövning. Dessa starka vänskapsband skapar en socialt grupperad könsmissig sfär som stänger ute kvinnor och även ibland även homosexuella, och ”mesiga” killar (Johansson, 2012, s.91). Resultat av forskning av den brittiske forskaren Paul Willis redovisas i Johansson (2012, s.90) om hur missakten mot ”de andra” hjälper den starka gruppen av killar att hållas samman. ”De andra” innefattar bland annat tjejer, homosexuella och de ”mesiga” killarna i gruppen. Språkanvändningen stärker killgruppen, vilket genom skämt, upptåg och spydighet skapar en negativ relation till läraren och övriga elever. ”Det kvinnliga” innebär allt som den starka killgruppen inte vill vara (Johansson, 2012, s.91). Enligt Willis i Johansson (2012, s.91) menar han att ”ingenting ska få möjlighet att hota den manliga homosociala gemenskapen”. Han beskriver också att ambitionen för dessa manligt dominerande grupper är att få uppmärksamhet riktad mot sig.

3.4 Genusmarkerade instrument

I Borgström-Källéns avhandling (2014, s.101) finns en tabell som sammanställer vad elever i hennes studie valt för instrument i ensemblespel. En klar majoritet av de elever som väljer sång är tjejer och en tiondel av dem är killar. Samtliga klaviaturspelare är tjejer. Av de elever som valt bas består en fjärdedel av dem av tjejer och tre fjärdedelar av killar. Gitarristerna består till en tredjedel av tjejer och två tredjedelar av killar och

trumslagarna består endast av killar. Av sammanställningen att döma kodas sång, slagverk och klaviatur i större mån än övriga instrument, men både bas och trummor har en majoritet av killar som spelar. Endast killar spelar slagverk/trumset och tjugotre av tjugosex tjejer sjunger. Trots att ingen av tjejerna uppger klaviatur som sitt första- eller huvudinstrument är samtliga klaviaturspelare tjejer (Borgström-Källén, 2014, s.101-102). Borgström-Källén (2014, s.222) menar på att könskodning existerar i musikklassrummet gällande val av instrument.

Borgström-Källén (2014, s.19) skriver om vilka faktorer som kan påverka de genuspräglade valen av instrument. Resultaten av undersökningen var relativt svåra att mäta då olika metoder använts men vad som förs fram som de vanliga faktorerna är presentation eller introduktion av instrumentet, föräldrars inställning, kamratpåverkan och ålder. Brittisk forskning gjord på barn i åttaårsåldern redogör för att barnen hade en klar uppfattning om vilka instrument som passar för de olika könen och att de valde instrument med den vetskapen och föreställningen (Borgström-Källén, 2014, s.19). I Harrison och O'Neill's uppföljande studie år 2000 upptäckte forskarna att beroende på hur barnen introduceras för ett instrument kopplat till en musikalisk förebild kan de bli intresserade av att börja med instrumentet om förebilden bryter mot den genuspräglade uppdelningen av instrument. Dock fann de att förebilderna kunde göra att barnen avstod från att spela instrumentet om de framfördes av "felaktigt kön", det vill säga om en kvinna spelar trummor, bas eller gitarr eller en man sjunger eller spelar klaviatur. Enligt Zevoudakes och Tanur (1994 s.35) lät Harrison och O'Neill (2000) barnen göra ett val mellan vilket instrument som skulle spelas av vilket kön. Det resulterade i att 89,5 procent av de kvinnliga deltagande och 79,5 procent av de manliga deltagande tyckte att flöjt borde spelas av tjejer. 91,9 procent av de kvinnliga deltagande och 93,5 av de manliga deltagande tyckte att trummor borde spelas av killar. Resultatet Harrison och O'Neill fick tyder på att majoriteten av båda könen anser att flöjt ska/bör spelas av tjejer och trummor av killar.

I en amerikansk fallstudie som Sinsabaugh (2005) utfört på åtta elever som gjort icke-stereotypiska val av instrument, lyfts förebilder fram som viktiga vid elevers instrumentval (Borgström-Källén, 2014, s.19). Forskaren påpekar att eleverna inte var helt nöjda med sina instrumentval eftersom det framkommit att de fått nedsättande kommentarer och behandling av skolkamrater som i sin tur gjort att eleverna gömt sina instrument i skolan (Borgström-Källén, 2014, s.19). Sinsabaugh's fallstudie har valts att

ha med som underlag i den här studien eftersom att det finns en stark koppling till rädsla att få nedsättande kommentarer.

Borgström-Källén (2014, s.19) menar att forskning som ger fördjupad kunskap och insikt möjligen på sikt kan öka kunskap om hur mönster av könsstereotyper kan brytas. Men ska eleverna få välja själva eller ska lärarna begränsa deras valmöjligheter inom instrumentval? Borgström-Källén (2014, s.19) skriver om Abeles (2002) forskning om att begränsad valmöjlighet gällande instrumentval varken är bra kort- eller långsiktigt för eleverna. Elevers instrumentval kommer att kunna påverka dem inför val av musikalisk yrkesinriktning. Att begränsa valmöjligheterna för instrumentval stjälper inte bara deras musikaliska lärande i musikklassrummet utan kan även hindra dem från att välja rätt musikalisk yrkesinriktning.

3.5 Kvinnorösten och mansrösten

Borgström-Källén (2014, s.134) har i sin doktorsavhandling undersökt hur tre elever ser på förebilder inom feminina och maskulina instrument. Hon frågade eleverna om de tror att det spelar någon roll att sång har fler feminina förebilder och att andra instrument som gitarr och trumset har fler manliga förebilder. Samtliga elever i samtalet svarade att de trodde att det spelar roll vilket kön förebilderna har. Vidare pratade Borgström-Källén och de tre informanterna om vad som är ”typiskt” för en mansröst och sedan om vad den normativt maskulina positioneringen för med sig för killar som väljer att sjunga. Om de sjunger på annat sätt än ”det råa sättet” kan det komma att ifrågasättas av de andra eleverna och normer. Två av eleverna i samtalet pratar om att killar som ”wailar” och ”håller på” kan bli dömd för att vara en pojke som gillar andra pojkar. Resultatet av samtalet blir att risken för att bli dömd reglerar killars sångliga handlingsutrymme, vilket i sin tur ökar tjejernas sångliga handlingsutrymme eftersom det anses vara mer ”normalt” för tjejer att sjunga (Borgström-Källén, 2014, s.134-135). Som Borgström-Källén sedan skriver målas kvinnorösten upp som vacker, söt, fin och wailig medan mansrösten istället tillåts vara åt det råa hållet. Vad hon också nämner är att kvinnorösten inte har några alternativ eller varianter, medan mansrösten har valmöjligheter att inte bara vara rå. Borgström-Källén menar att samverkan mellan den ”råa och brötiga” killrösten och den ”söta” tjejrösten iscensätter just den feminina och maskulina positioneringen. I dessa

olika positioneringar förväntas den feminina positionen vara behaglig och understödja måttfullhet. I den normativa maskulina positionen upprätthåller killrösten kraft, aggressivitet och tillförlitlighet (Borgström-Källén, 2014, s.135).

Borgström-Källén (2014, s.136-137) lyfter fyra begrepp; *möjligt* och *icke-möjligt* och *normalt* och *onormalt*. Enligt Nationalencyklopedien (2016) betyder ”möjligt och icke-möjligt något som är eller inte är tänkbart eller genomförbart”. ”Normalt betyder det som inte avviker från det grundläggande och onormalt det som avviker från det grundläggande” (Ne, 2016). Med andra ord innebär normalt det om inte avviker från det normativa. Av informanter i Borgström-Källéns forskning framkommer en åsikt om att tjejers sångsätt utanför det vanliga, i det här fallet growl, inte är ”så normalt”, vilket innebär i förlängningen att det anses vara onormalt. När det dock kommer till killars sätt att sjunga likadant anses det endast vara ovanligt, men inte onormalt. Fortsättningsvis antar en informant i undersökningen att det inte är möjligt för en tjej att sjunga på samma sätt som är möjligt för killar, eftersom de inte kan göra ”så där” med stämbanden. Med andra ord är det icke-möjligt för tjejer att sjunga på killsätt. Det är normalt och möjligt för killar att growla men onormalt och fysiskt omöjligt för tjejer att göra samma sak (Borgström-Källén, 2014, s.136-137).

Sammanfattning av tidigare forskning

I tredje kapitlet redogörs begreppen *kön* och *genus* och vad som skiljer dem åt. Det är till fördel för studien att redogöra skillnad för begreppen eftersom studien fokuserar på genus, alltså vårt socialt konstruerade kön och inte vårt biologiska. Avsnitt 3.2 handlar om vad som är maskulint respektive feminint. Zervoudakes och Tanur (1994, s.30) redogör för begreppen flick- och pojkinstrument och dess innebörd. Musikvetaren Åsa Bergman (2009, s.144 & 157) skriver att pop- och rockmusik är mer anpassat för killar som spelar ljudstarka instrument och som vågar mer, vilket är intressant för studien då ensemblelektioner på högstadiet likt Bergmans studie har observerats. Johansson (2012, s.91 & 120) lyfter Paul Willis (1977) homosocialitetsbegrepp och om missaktandet av ”de andra”, det vill säga, tjejer, homosexuella och de ”mesiga” killarna. Green (1997, s.244-245) för på tal att sång, klaviatur och flöjt är feminint kodade instrument och slagverk och basinstrument är maskulint kodade. Borgström-Källén (2014, s.18) avslutar kapitel 3 med att redogöra hur elever ser på maskulina och feminina röster.

4 Metod

För att samla in data har observationsstudier genomförts på två ensemblelektioner vid två högstadieskolor. Observationerna har haft fokus riktat på samma saker, lärares agerande gentemot eleverna samt hur instrumentfördelningen i ensemblegrupperna gått till. Det som även undersökts är hur grupperna ser ut gällande sättning av instrument med fokus riktat på könsfördelning. Observationsstudien har följts upp med två intervjuer av två musiklärare, på samma skolor observationerna utfördes.

4.1 Studiens design

Till grund för studiens design ligger *Handbok i kvalitativa metoder* av Ahrne och Svenssons (2015). En forskningsdesign innefattar alla val forskaren gör för att utforma ett projekt. Svensson och Ahrne (2015, s.18) skriver om att designa kvalitativa studier och lyfter sex stycken frågor för att forma ett projekt De sex frågorna är följande: Vilken metod är lämplig? Vilket urval av empiriska objekt ska göras? Hur ska datan bearbetas och analyseras? Hur kan utförandet göras trovärdigt? Kan resultaten tillämpas till andra situationer och miljöer? Vilka etiska frågor kan komma på tal och hur ska dem handhas (Svensson & Ahrne, 2015, s.117)? Samtliga frågor har funnits med under den här undersökningsprocessen.

4.2 Fem metodsteg

Med stöd i Ahrne och Svensson (2015, s.37-108) har jag konstruerat en metod som består av fem steg: urval, kontakt, planering, utförande samt transkription och analys som beskriver den design jag arbetat efter.

4.2.1 Steg 1: Urval

För att finna skolor och lärare som skulle delta i observations- och intervjustudierna gjordes ett urval utifrån de skolor i kommunen som för tillfället arbetade med ensemblespel. Kontakt togs med bekanta musiklärare, deras kollegor och helt okända musiklärare. Ingen av de bekanta musiklärarna arbetade för tillfället med ensemblespel men genom att de frågade sina kollegor och ett lyckat samtal med en för mig helt okänd musiklärare fick jag kontakt med två informanter. Genom att informanterna beskrev hur de arbetade med ensembleundervisning för tillfället (pop och rockensemble) bestämdes

även vilka två niondeklasser jag skulle vara med och observera lärarna på. Eleverna på de två högstadieskolorna går i årskurs nio och är sammanlagt trettiosju elever varav tjugotre tjejer och fjorton killar. Vad gäller musiklärarna lade jag vid det här stadiet inget vikt vid deras kön. Jag förhöll mig till samtyckeskravet genom telefonsamtalet med musiklärarna där de gav sitt samtycke till att delta som informanter i studien. Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2011, s.6-14).

4.2.2 Steg 2: Kontakt

När det stod klart vilka skolor som för tillfället arbetade med ensemblespel kontaktade jag en musiklärare på vardera skolan per telefon. De två musiklärarna fick en beskrivning av forskningsprojektet och varför deras deltagande var till betydelsefullt för projektet genom ett mail i form av missivbrev, bilaga A. Informationskravet innebär: ”Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte” (Vetenskapsrådet, 2011, s.6-14). Konfidentialitetskravet innebär: ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem” (Vetenskapsrådet, 2011, s.6-14). I missivbrevet musiklärarna fick stod att materialet skulle hanteras konfidentiellt samt att de skulle aidentifieras. Genom missivbrevet förhöll jag mig till informationskravet och konfidentialitetskravet genom att informera lärarna samt att deras medverkan skulle hanteras konfidentiellt (Vetenskapsrådet, 2011, s.6-14). Datum och tid planerades vid telefonsamtalet för observation samt för uppföljande intervju. I resultatavsnittet kommer skolorna och informanterna aidentifieras, vilket de informerades om via missivbrevet. Skolorna kommer benämnas som Skola 1 och Skola 2 och lärarna kommer kallas för L1 och L2.

4.2.3 Steg 3: Planering

Jag gjorde ett observationsschema med syfte att observera vilka instrument som spelades av tjejer och killar samt iakta vilket kön sångarna hade. Jag antecknade också lärarnas pedagogiska handlande i ensemblespelssituationen (se bilaga C). I observationsschemat fanns utrymme att anteckna tid, plats, årskurs, instrumentfördelning och övrigt. Anledningen till att observationsschemat kom att se ut som det gjorde var av tidigare användande av annat observationsschema som upplevdes lättarbetat. För planering av intervjustudien låg tankar av Patton (2002, s.340) till grund. Enligt Patton kan en intervju

vara semistrukturerad och innehålla intervjufrågor som följer en intervjuguide. Intervjuaren bör vara flexibel och ställa frågorna i den ordning som passar situation och tema och disponera ut frågorna gällande huvudsakligt innehåll. En öppningsfråga är bra för att öppna upp samtalet och inte gå direkt på sak, för att få en öppen dialog med den som intervjuas. Fortsättningsvis kan forskaren ställa temafrågor och följa upp med följdfrågor (Patton, 2002, s.341). Pattons tankar var mycket användbara främst under planeringen av intervjuerna men även för att få kontroll inför intervjuerna. Intervjufrågorna finns bifogade i slutet av dokumentet som Bilaga C. Val av intervju som metod gjordes utifrån att jag ville få reda på hur lärarna pratade om uppdelning och genusmarkeringar.

4.2.4 Steg 4: Utförande

Innan observationerna skulle börja informerade jag musiklärarna om nyttjandekravet: ”Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål” (Vetenskapsrådet, 2011, s.6-14). Jag förhöll mig till nyttjandekravet genom att berätta för de två musiklärarna att empirin endast skulle användas för forskning. Observationsstudierna genomfördes torsdagen den 10 november och fredagen den 18 november och utgick från tidigare nämnt observationsschema. Observationerna tog två timmar vardera att genomföra. Observationsschemat var till stor hjälp för att bibehålla fokus, (se bilaga C).

Observationerna följdes upp med intervjuer med musiklärarna. Intervjuerna tog mellan tio och tjugominuter och dokumenterades med en ljudupptagare. Ljudupptagning beskriver Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s.49) som ett bra tillvägagångssätt för att få med allt som informanten säger. Intervjuerna inleddes med ett tack för att läraren ville ställa upp samt två öppningsfrågor för att starta samtalet med något mer allmänt än vad intervjun skulle leda till. I det här fallet ställdes frågor till musiklärarna om vilket instrument som är deras huvudinstrument och ifall det fanns något instrument de hellre skulle vilja utöva. Intervjuerna tog upp det jag ville veta av läraren och följdes upp med frågor som kunde hjälpa lärarens svar att bli tydligare.

Öberg (s.55) skriver om Rosenthals tre sätt att dela in intervjuer i. Den första fasen innebär en fri berättelse av informanten som en form av öppning in i intervjun. Den andra fasen innebär följdfrågor baserade på informantens fria berättelse och den tredje fasen utgår i

frågor från studiens särskilda teman och syften (Ahrne & Svensson, 2015, s.55). Det finns stora likheter mellan Rosenthals intervjustrategi om studiens intervjuer. Jag avslutade intervjun med att fråga om musiklärarna hade någon fråga till mig. Lalander (s.103) beskriver vikten av hur informanterna upplever forskaren och dennes intentioner. Människan sänder ständigt ut signaler till andra människor om vilka och hur vi är. Hur vi klär oss, hur vi rör oss, hur vi talar, vilket kön vi har och vilka vi är med finns kontinuerligt med i människans tolkning av hur vi upplever andra människor (Ahrne & Svensson, 2015, s.103). Under insamlingen av empirin fanns Lalanders ord med för att jag ville skapa en så trovärdig bild av mig själv som möjligt.

4.2.5 Steg 5: Transkription och analysmetod

Transkribering är det första steget för att behandla datan. Transkription bör göras kort efter observationen eller intervjun beroende på om en ljudupptagning finns eller ej för att forskaren inte ska förlora viktig information. Intrycken ska vara ”färska”. I analysarbetet av transkriptionerna vävdes min förförståelse samman med nya tolkningar av datan (Smith, Flower & Larkin, 2009, s.81). Inspelningen med ljudupptagaren blev något oklar i ljudkvaliteten, därför krävdes många lyssningar för att tyda vad L1 och L2 sade. Under transkriptionen av intervjuerna antecknades vad som sades, dock inte pustar, suckar eller dylikt, utan endast ord. Vidare printades transkriptionen ut för att koda med färgpennor, röda, rosa och gröna koder som så småningom kom att bilda teman.

För att komma igång med kodning och analys använde jag mig av tips av Eidevald (s.125). Kapitlet är skrivet för videoobservationer men jag tog tillvara på följande råd: Söka efter det som återkommer, alltså mönster, söka efter avvikande förteelser och söka efter förgivettaganden och ifrågasätta dem (Ahrne & Svensson, 2015, s.125). Med färgpennor och många läsningar växte en bild av färger fram vilket gjorde analysen begriplig. De teman som framträdde var *osäkerhet*, *vem är det som sjunger?* och *vem är det som väljer?* Redan under observationen började ett omedvetet sökande efter teman och händelser som stod ut från det vanliga. När intervjuerna genomfördes dök *otrygghet* upp i huvudet och kom sedan i studien att kallas för *osäkerhet*. Anledningen till att tre teman valdes ut är att jag under analysen arbetade vidare med osäkerhet och därifrån dök två till teman upp samt att de kom att fungera ihop med forskningsfrågorna. Att sjunga-temat skapades för att lärarna berättade vilka som oftast sjunger och grupper kom till för

att snabbt koda hur grupperna såg ut. Intervjuerna blev korta och fler följdfrågor kunde ha ställts, men med hjälp av färgkodningen kunde användbara teman arbetas fram.

Sammanfattning av metod

En metod som består av fem steg har legat till grund för uppsatsens undersökning. Metoden följdes nitiskt för att utvinna empirisk data till undersökningen. För observationsstudien användes ett observationsschema för att fokusera på instrumentfördelning mellan könen och vilka som spelar vad i ensembleundervisningen i skolan. Intervjuerna var semi-strukturerade för att jag skulle kunna ställa följdfrågor till informanterna. När empirin var insamlad användes färgkodning som analysmetod för att dela in empirin i tre teman: *osäkerhet*, *vem är det som sjunger?* och *vem är det som väljer?*

5 Resultat

I detta kapitel redovisas resultatet av intervjuerna med de två musiklärarna samt observationerna från ensemblelektionerna. Resultatkapitlet är indelat i fyra teman: *instrumentfördelning, osäkerhet, vem är det som sjunger?* och *vem är det som väljer?*

5.1 Instrumentfördelning

Eleverna på skola 1 och 2 har själva fått önska instrument att spela men med en viss handledning av lärare. Nedan följer resultaten av instrumentfördelning i de två skolorna.

5.1.1 Skola 1

Sammanställt spelade två tjejer trummor, en kille och en tjej bas, tre killar och två tjejer gitarr, en kille och två tjejer klaviatur och en kille och tre tjejer sjöng i de tre ensemblegrupperna på skola 1.

5.1.2 Skola 2

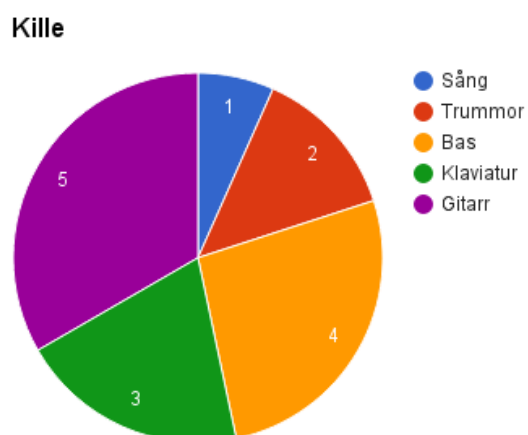
Sammanställt spelade två killar och en tjej trummor, tre killar bas, två killar och en tjej gitarr, två killar och tre tjejer klaviatur och sex tjejer sjöng i de tre ensemblegrupperna på skola 1.

5.1.3 Skola 1 och skola 2

I de sex ensemblegrupperna på skola 1 och skola 2 spelade två killar och tre tjejer trummor. Bas spelade fyra killar och en tjej och gitarr spelade tre killar och två tjejer. Klaviaturspelarna bestod av tre killar och fem tjejer. Slutligen sjöng en kille och nio tjejer. Nedan följer sammanställningen i diagramform.

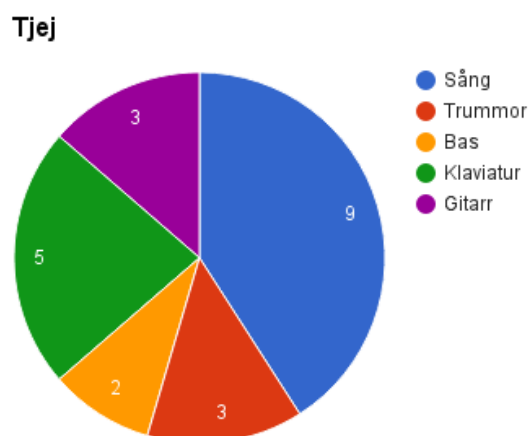
5.1.4 Sammanställning gruppindelning

Figur 1: Instrumentfördelning bland killar.

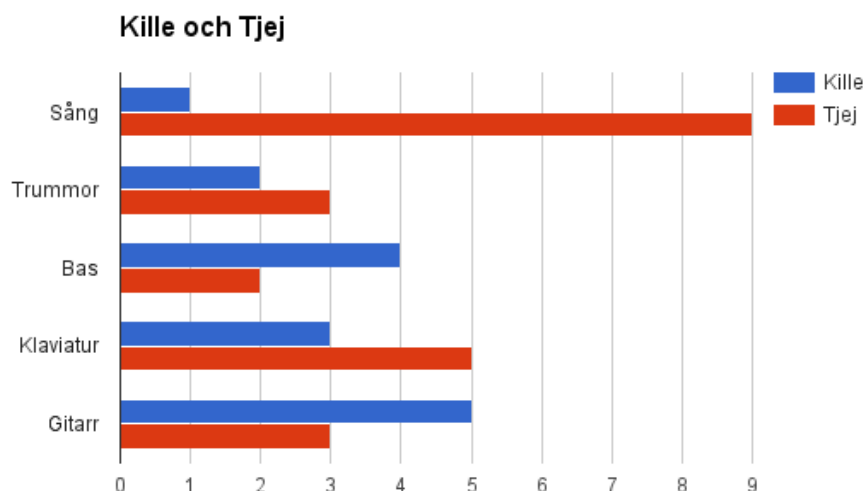
Figur 1 visar hur instrumentfördelningen ser ut bland killarna på två högstadieskolor. En sjunger, två spelar trummor, fyra spelar bas, tre spelar klaviatur och fem spelar gitarr.

Figur 2: Instrumentfördelning bland tjejer.

Figur 2 visar hur instrumentfördelningen ser ut bland tjejerna på två högstadieskolor. Nio sjunger, tre spelar trummor, två spelar bas, fem spelar klaviatur och tre av dem spelar gitarr.

Figur 3: Instrumentfördelning bland killar och tjejer.

Figur 3 visar hur instrumentfördelningen ser ut bland killar och tjejer. En kille sjunger, nio tjejer sjunger, två killar och tre tjejer spelar trummor, fyra killar och två tjejer spelar bas, tre killar och fem tjejer spelar klaviatur och fem killar och tre tjejer spelar gitarr.

5.2 Osäkerhet

I intervjun framkommer att musiklärare L1 har trummor, gitarr och sång som huvudinstrument. Förutom de instrumenten spelar han klaviatur: "Klaviatur skulle jag helt klart vilja utöva mer för att få mer trygghet inför typ Lucia och så". L1 nämner trygghet i samband med att utöva ett instrument som inte är hans huvudinstrument. L1 säger att eleverna också kan upplevas osäkra: "...ibland kan dom bli generade och osäkra när jag föreslår att de ska spela något utanför deras komfort-zone". Fortsatta konversationen lyder:

I: Men tror du att reaktionen kan bero på rädsla som du beskrev med att inte känna sig trygg på ett visst instrument eller beror det på vad kompisarna ska säga?

L1: Både och, men jag upplever att stämningen kan bli tryckt när en kille vill sjunga.

I: Varför tror du det är så?.. Att stämningen blir tryckt?

L1: Killarna skäms väl.. De brukar ju inte sjunga lika ofta som tjejerna.

I: Okej, men för vilka skäms dom?

L1: Av egna erfarenheter kommer jag ihåg att de coola killarna kunde slänga ut korkade kommentarer.

I intervjun uttrycker läraren att killarna kan råka ut för otrevliga kommentarer av de coola killarna när de sjunger. Under observationen av L1 fick killarna mer utrymme att vara ofokuserade. I en av ensemblegrupperna spelade två killar upp en låt varje gång läraren skulle ge instruktioner och blev inte tillsagda någon utav gångerna, trots att resten av gruppen blev märkbart besvärade. Av det här resultatet framgår av L1 egna erfarenheter att han kan minnas när de tuffa killarna kunde slänga till ”korkade” kommentarer när en kille sjöng. I observationen framgår att en ensemblegrupp är dominerad av en stark killgrupp, dock inte en grupp som ger elaka kommentarer men som stjäl fokus.

L2 blev tillfrågad vilket huvudinstrument han spelar och likt L1 spelar L2 trummor, gitarr och sjunger. L2 vill också spela mer piano: ”Skulle inte skada att va vassare på piano men jag bara övar för lite liksom”. Jag uppfattar uttrycket ”inte skada att vara vassare på piano” vara knutet till osäkerhet. Vidare i intervjun undrar jag efter lärarens uppfattning gällande instrumentfördelningen:

I:...Men vad tror du anledningen kan vara att killarna mer sällan vill sjunga?

L2:Dom känner sig nog osäkra.. det gjorde jag också i början. Men det gjorde jag med trummor med. Tror de vill spela det de känner sig trygga på.

I:Det kan jag absolut förstå, vilket instrument upplever du att tjejer respektive killar känner sig mer osäkra på?

L2:Hmmm.. den största osäkerheten för både tjejer och killar är ju sång... Men killar är nog ännu osäkrare där. Tjejerna tar väl oftast för sig mer generellt.

Här nämner L2 något som inte lyfts i intervjuerna tidigare, att tjejer ”tar för sig mer”. Under observationen lade jag märke till att läraren var mer omhändertagande om tjejerna. Han frågade sångerskorna om de ville att han skulle rätta till notstället åt dem. Han var ett märkbart extra stöd för den gitarrspelande tjejen och arbetade med att hon skulle våga titta upp från golvet. När en utav tjejerna hade ett pianosolo skrek läraren hennes namn

vid båda tillfällena, för att publikens fokus skulle riktas mot henne. Med detta kan resultatet av att ”tjejerna tar väl oftast för sig mer generellt” tolkas att tjejerna inte ”tar för sig mer” utan ges mer utrymme av läraren.

Intervjun fortsätter:

I:Så kan det säkert va, men varför tror du killarna är ännu osäkrare på sång än tjejer? Beror det på deras egna osäkerhet eller rädsla för vad kompisarna kan tycka?

L2:Ehm, klart dom är rädda för kommentarer. Det var jag också och är fortfarande.. speciellt när jag sjunger eller typ spelar instrument som jag är sämre på.

L2 berättar om sin egen upplevelse av att sjunga och utgår från att detta gäller killarna i ensemblekursen. Jag iakttog under observationen att L2 inte utstrålade samma öppenhet mot killarna. Killarna verkade förväntas arbeta mer självständigt än tjejerna. Mot slutet av observationen fick killarna tid för att rätta till osäkra partier i låten med viss handledning av läraren. Av detta resultat framkommer att tjejerna får mer plats än killarna som istället hamnar skymundan. Resultatet går att tolka som om L2 för över sin osäkerhet på killarna genom att inte ge dem utrymme att ”ta för sig”. L2 känner sig osäker på att sjunga, kanske förväntar han sig att killarna ska känna samma osäkerhet och försöker göra dem en tjänst genom att låta dem arbeta självständigt och inte uppmuntra dem lika mycket.

5.3 Vem är det som sjunger?

Sång är ett av L1 huvudinstrument. L1 berättar under intervjun att eleverna verkar välja de instrument de är säkra på:

L1:Absolut. Det vanliga är väl att tjejerna ska sjunga och spela klaviatur och killarna ska spela gura.

L2 likt L1 anser sång vara ett av sina säkrare instrument. Sådär sade han under intervjun:

I:...märker du någon speciell inställning till olika instrument hos eleverna?

L2:Nja, eller... jo lite kanske. Killar sjunger mindre gärna kanske. Dock har vi en del killar som gärna sjunger. På en konsert sjöng en kille en hel låt på persiska, coolt.

I citatet lyfter L2 att killar inte sjunger lika gärna som tjejer, men sen nämner han den andel killar som ändå väljer att sjunga.

5.4 Vem är det som väljer?

Båda musiklärarna blev tillfrågade vem det är som väljer instrument i ensemble, lärarna eller eleverna själva?

L1: De har valt själva.

L2: Japp de får alltid välja.

I: Baserat på grupperna, kan du se typiska stereotypiska ensemblegrupper?

L1: Inte alls. När tjejerna sjunger, sjunger de för att de vill och de är duktiga på det. Men i en grupp spelar en tjej trummor, och i en annan sjunger en kille och spelar klaviatur. En grupp består endast av tjejer som spelar alla instrumenten.

L2: ...dock ser vi gärna en jämn uppdelning...men jag upplever inte att tjejerna sjunger på grund av något annat än att de tycker det är kul. Killarna gillar att banka lite på trummorna.

Både L1 och L2 menar på att eleverna får välja instrument själva men de lyfter att de vill att eleverna ska testa välja andra instrument än det de brukar spela.

6 Diskussion

Studien syftar till att undersöka hur instrumentfördelningen ser ut bland eleverna och hur musiklärare berättar att instrumentfördelningen går till samt huruvida genusmarkeringar visar sig i musikklassrummet under ensembleundervisningen. Diskussionskapitlet behandlar svaren på forskningsfrågorna tillsammans med en metoddiskussion. Kapitlet avslutas med förslag på vidare forskning.

6.1 Fördelning

I resultatet framgår det att sångarna, trummisarna och klaviaturspelarna i ensembleundervisningen på de två högstadieskolor som studien gjorts är övervägande tjejer. De som spelar bas och gitarr är killar i majoritet. Forskning av Borgström-Källén (2014, s.101) gällande instrumentval i ensemblespel stämmer till stor del överens med resultaten av den här undersökningen. Hennes forskning och den här undersökningen är överens om att majoriteten av de som sjunger och spelar klaviatur är av kvinnligt kön. Bas och gitarr har fått liknande resultat i de två studierna med en majoritet av killar som spelar. Vad gäller slagverkare skiljer sig resultatet åt mellan de två studierna, i Borgström-Källéns forskning består trumslagarna till 100 procent av killar jämfört med ett feminint dominerat resultat i den här studien. Frågans resultat visar på en tydlig genuskodning av instrumentfördelningen i ensemblegrupperna. De feminint kodade instrumenten spelas av tjejer och de maskint kodade instrumenten spelas till stor del av killarna (Green, 1997, s.245). Vad som skiljer sig från det ”normala” i denna studie är att ett uttalat maskulint instrument domineras av tjejer. Resultatkapitlets första tema *osäkerhet*, grundade sig i att killar kände sig osäkra gällande sång. I andra temat *vem är det som sjunger?* framkommer ett resultat av att killar mindre gärna sjunger. Av den här studien att döma sjunger killar mindre gärna än tjejer då tjejerna är i majoritet av sångarna. Frågan är bara huruvida det beror på osäkerhet eller vilja.

6.2 Vem är det som väljer?

Musiklärarna i undersökningen L1 och L2 menar att eleverna alltid får välja vilka instrument de själv vill spela. I resultatets tredje tema *vem är det som väljer?* framgår att eleverna själva får välja vilket instrument de vill spela, samtidigt som lärarna gärna vill att de ska välja andra instrument än de vanligtvis brukar välja. Abeles skriver enligt Borgström-Källén (2014, s.33) om hur lärarens val av vilket instrument eleverna ska spela

kan begränsa både lärandet i klassrummet samt framtida yrkesval inom musik för eleverna. Borgström-Källéns (2014 s.33) forskning och den här studien pekar på att det ofta finns genusmarkeringar gällande instrumentval. Fler tjejer utövar feminint kodade instrument, som sång och klaviatur, och fler killar spelar maskulint dominerande instrument, som gitarr och bas.

6.3 Genusmarkeringar

Svaret på tredje forskningsfrågan är att genusmarkeringar finns i de två musikklassrummet undersökningen berört. Green (1997, s.244) pekar i sin forskning på att musiklärare bär på genusmarkerade förväntningar om elevers prestationer. I resultatskapitlets första tema *osäkerhet* framgår att trummor är huvudinstrument för de två musiklärarna i studien. Davies skriver i Johansson (2012, s.120) att barn lär sig genusmönster tidigt. Jag tror det kan spela en betydande roll att två manliga musiklärare utövar trummor som huvudinstrument för eleverna. Killarna kan ta efter lärarna eftersom de ser dem som förebilder inom trummor men i den här studien finns ingen koppling mellan att de manliga musiklärarna är trummisar och trummisarna i ensemblegrupperna, då trummisarna endast består av tjejer. Zervoudakes och Tanur (1994, s.30) har i sin undersökning redogjort för feminint och maskulint dominerade instrument. Återigen stärks resonemanget kring genusmarkerade instrument. Att sång och klaviatur är feminint dominerande instrument i jämförelse med slagvek eller trumset som maskulint dominerade instrument framkommer tydligt i Borgström-Källéns (2014, s.18-19) forskning samt resultatet för den här undersökningen i samverkan med Zervoudakes och Tanur (1994, s.30). Genom att Larsson och Fagrell (2010, s.69) redovisar vad som är kön och vad som är genus och i den här studien blir det tydligt att ensembleinstrumenten är genuskodade, och inte könskodade. I studien har genusmarkerade, könskodade, maskulint och feminint kodade instrument belysts (Sinsabaugh, 2005:Zervoudakes & Tanur, 1994:Green, 1997 m.fl). Jag vill påstå att ett av dessa, används inkorrekt. Trummor är inte ett maskulint könskodat instrument då inte alla trummisar är av manligt eller kvinnligt kön. Däremot är det könskodat, då det anses vara ett maskulint dominerat instrument. Vad som blir intressant av resultatet i den här studien är att ett manligt dominerat instrument enligt det normala är kvinnligt dominerat. På ett sätt är det könsdominerat eftersom fler tjejer spelar trummor än killar men å andra sidan bryter dessa tjejer genusmarkeringar om att killar ska spela trummor.

Både L1 och L2 säger i intervjuerna att de spelar trummor som huvudinstrument samt beskriver en viss osäkerhet om att spela klaviatur som de inte är lika duktiga på. Davies menar på att barn lär sig könsmonster tidigt (Johansson 2012, s.120). Jag funderar på hur det påverkar eleverna att deras manliga musiklärare spelar trummor och är mindre bekväma med att spela piano. Forskning av Conway (2000, s.13) som berör feminina och maskulina instrumentval och att killar gärna väljer ”tuffare” instrument än tjejer som gärna väljer ”tystare” instrument. Jag finner paralleller mellan Conways och Sinsabaughs och deras forskning om genusmarkerade instrument som även Borgström-Källén (2014, s.33) skriver om. I Sinsabaughs amerikanska fallstudie lyftes att eleverna kunde känna skam över det instrument de spelade. Det får mig att fundera på vilken påverkan musiklärarna har på elevernas val av instrument i ensemblespel. Om de manliga musiklärarna är trummisar, kan det ha påverkan på eleverna av manligt kön att de väljer att spela trummor i ensemble? Och om studien hade innefattat kvinnliga musiklärare, hade det då kunnat finnas ett samband hur hennes elever hade valt ensembleinstrument? I min bakgrundshistoria framkommer hur jag har upplevt lärares fokus på elever och instrument i ensembleundervisningen och att tjejerna ofta fick stå i grupper och sjunga och vänta på att läraren ska bli färdig att instruera instrumentalisterna som var killar. Jag tror att det hade kunnat se annorlunda ut för mig om mina musiklärare varit specialiserade på sång istället för gitarr och trummor.

I resultatkapitlets första tema *osäkerhet?* framkommer att tjejerna ”tar mer plats generellt” och det blir i den här studien svårt att begripa mot tidigare forskning som istället beskriver ”Dominerande maskulin positionering beskrivs som män som tar plats, risker samt är unika och geniala”(Borgström-Källén, 2014, s.19) som betydligt vanligare. Genom att L2 låter tjejerna ta mer plats än killarna hjälper han tjejerna definitivt på vägen, men jag undrar om inte L2 istället gör tjejerna en björntjänst. Genom att tjejerna hamnar i fokus skulle det kunna innebära att de inte utnyttjar sina erfarenheter och musikaliska kunnande för att bli mer självsäkra inom ensemble? När tjejer inte vill stanna kvar i sin ”sterotypiska” positionering utan förstås i sitt musicerande måste de ta sig ur sin kvinnliga position genom att ta sig an andra instrument Borgström-Källén (2014, s.18). I min studie ser jag att det finns tjejer som spelar trummor, gitarr och bas och som försökt ta sig ur sin kvinnliga positionering. Jag ställer mig kritisk till att L2 försöker hjälpa tjejerna genom att göra dem hörda. Jag menar att han istället kan stjälpa dem och kan få de starka maskulina grupperna att frodas av avundsjuka.

Musikklassrummet kan vara dominerat av en grupp killar som utgör en slags jury för vad som anses vara normalt och inte. Om killar sjunger kan det anses som ”mesigt” enligt den starka killgruppen och kan resultera i hån mot sångaren. Samma sak gäller för kvinnor i en sådan situation, att de inte släpps in i killgruppen och också kan utsättas för hån och sarkasm (Johansson, 2012, s.91) I resultatet av den här undersökningen observerades ett tydligt tecken på en stark eller dominerande killgrupp, det vill säga homosocial killgrupp, i ensembleundervisningen på en utav de två skolorna. Killgruppen agerade dock inte som en ”dömande” grupp i det här anseendet, utan som de ”stökiga” killarna eftersom de störde undervisningen gång på gång under tiden som läraren gav instruktioner till resterande del av gruppen. Jag upplever lärarens val att inte säga åt dem som bra agerande eftersom Willis beskriver att killgruppens största ambition att få uppmärksamhet. Så genom att läraren inte ger dem uppmärksamhet så ger han dem inte utrymme på samma sätt som de hade kunnat få. Han ger dem inget utrymme att växa på, vilket verkar vara ett genomtänkt tillvägagångssätt i den situationen. Jag ser det som om läraren i en sån situation vill göra tjejerna en tjänst genom att inte säga till eller ge killarna uppmärksamhet. L1 näst intill ignorerade killarna för att det skulle bli ett flyt i ensembleundervisningen, eftersom resten av ensemblegruppen blev märkbart besvärade av killgruppen. Bergman (2009, s.157) belyser ett problem kring tjejgrupperna om att det finns en mindre musikalisk tilltro till deras kompetens i pop- och rockensemble. Genom Bergmans forskning kopplad till den här studien anser jag att L2 kompenserar tjejerna för att de inte anses vara lika kompetenta inom ensemblespel som killarna är. Det faktum att jag har spelat trummor, bas, gitarr och sjungit sedan jag var liten gör att jag känner en förtvivlan över ett sådant agerande av läraren.

Av egna tankar om resultatet av studien menar jag att det är av stor vikt att arbeta utifrån den forskning som finns om genusmarkerade instrument och genusmarkeringar i musikklassrummet av bland andra Bergman (2009), Borgström-Källén (2014) och Harrison och O'Neill (2000). Att till exempel välja instrument åt eleverna är ett sätt att arbeta men för undvika att begränsa eleverna som Abeles skriver enligt Borgström-Källén (2014, s.33) eller att låta eleverna välja helt själva funderar jag på ett annat system som är en kompromiss av de båda sidorna. Ett system som kräver att lärarna lyssnar på sina elever när de får berätta vilka instrument de gillar att spela. Om lärarna sedan placerar ut eleverna med tanke på dessa önskemål menar jag att fördelningen möjligen skulle kunna se annorlunda ut.

I tidigare forskning av bland annat Green (1997, s.245) tar författaren upp instrument som bastuba och flöjt, det vill säga mer klassiska instrument. I den här undersökningen är genusmarkeringarna av de instrumenten överförda till studiens aktuella instrument. De maskulint kodade instrumenten i de tidigare nämnda forskares litteratur är överförda till den här studiens maskulint kodade instrument. Likadant har gjorts gällande de feminint kodade instrument. Ett problem som uppstod under tolkningen av resultatet var att tjejerna var betydligt fler än killarna, jag misstänker att resultatet hade sett annorlunda ut med lika många utav vardera kön. Det är absolut värt att tänka på till nästa uppsats.

6.3 Slutsats

Genom observationsstudier och intervjustudier har studien resulterat i att fler tjejer sjunger och spelar klaviatur i ensembleundervisningen på två högstadieskolor än killar. Bas och gitarr är mansdominerade instrument och trummor är enligt studien ett instrument som spelas majoritetiskt sett av tjejer. Musiklärare på två högstadieskolor upplever att tjejer i större mån vill sjunga samt ”generellt tar mer plats” än killar. I samverkan med tidigare forskning framkommer att musiklärarna upplever en sak men handlar annorlunda. Jag har under observationsstudierna upplevt att behandlingen av elever är relativt oberoende av kön. Uppsatsen har även tagit upp tendenser till homosocialitet i musikklassrummet och hur en lärare arbetar för att undvika att förstärka makten som kan skapas av det.

6.4 Metoddiskussion

Det har funnits fallgropar under resans gång och inte minst under insamlingen av empirin. Trots hjälp av Ahrne och Svenssons (2015) handbok i kvalitativa studier med ett avsnitt gällande etik lyckades jag hamna i en problematisk situation angående de fyra etiska grundkraven från Vetenskapsrådet (2011, s.6-14). När det gällde observation och intervju av lärare sändes ett missivbrev med de fyra kraven med Vetenskapsrådet (2011, s.6-14) som referens. Gällande eleverna gjorde jag en missbedömning av hur observationen skulle genomföras. Väl på plats insåg jag att även om jag inte betraktade eleverna som agenter i studien påverkade de resultatet. Inte som individer, men som grupp betraktat då jag observerade hur läraren agerade mot dem. I och med att det här var i början på mitt

första forskningsarbete var kunskapen om kraven undermålig från min sida och de planer jag hade gjort upp inför observationerna gick upp i rök från den sekund min fot sattes i klassrummet. I efterhand inser jag att jag att en kontakt borde ha tagits med eleverna, och inte halvhjärtat med musikläraren som informatör.

Vidare bland de fallgropar och lärdomar som jag fått erhålla av undersökningen finns urvalet av informanter. Under transkriberingen av datan förstod jag att urvalet av två manliga informanter kunde ha påverkan på studien. När jag kontaktade skolorna var enda kravet att de för tillfället arbetade med ensembleundervisning, inte vilket kön lärarna hade. Studien hade med fördel kunnat ha en kvinnlig musiklärare och en manlig musiklärare som informanter istället för två manliga. Under urvalsprocessen lade inte jag vikt vid informanternas kön eftersom det var oväsentligt för mig, för lärare är lärare, lärare oavsett kön. En parallell kan dras mellan homosocialitet och hur två manliga musiklärare arbetar i gällande ensembleundervisning, huruvida de agerar i klassrummet beroende på vem de interagerar med.

Den här uppsatsen har utgått från kvalitativa forskningsfrågor och kvalitativa metoder. Jag har i resultatavsnittet använt mig av diagram vid redovisningen av grupsammansättningar, vilket skulle kunna tolkas som en kvantitativ metod. Anledningen att jag valde att redovisa resultatet med diagram är för att jag ville skapa konkreta och lättförståeliga resultat. Valet av färgkodning som analysmetod fungerade i studien. Genom att empirin sorterades i färger först och därefter i teman gav detta mig en överblick, istället för det som endast kändes som ord under transkriberingen. Min egenkomponerade fem-stegsmetod med delarna urval, kontakt, planering, utförande och transkribering upplevde jag verkligen fungera som ett recept inför själva bakandet av kakan. De fem stegen blev ingredienserna som spelade roll för resultatdelen.

7 Förslag på vidare forskning

Vad händer med tjejer respektive killar under puberteten? Som blivande sånglärare saknar jag tidigare forskning som lyfter ett stort begrepp som går att koppla till två utav studiens teman: *osäkerhet, vem är det som sjunger?* Jag menar att puberteten spelar en väsentlig roll för osäkerhet och för vem som sjunger. Vill killar på högstadiet sjunga när struphuvudet växer och rösten förändras? Vill tjejer ta plats när kroppen utvecklas och känslorna sprudlar i kroppen? Jag ville gärna inte stå på scen när jag gick på högstadiet, men inte berodde det på att jag kände mig osäker, utan för att det kändes som om hela jag förändrades.

Ett annat förslag på vidare forskning som jag uppmärksammade under observationen är ifall vilja eller osäkerhet styr eleverna. Vill de spela andra instrument än de brukar eller kan det kanske bero på osäkerhet att de vill spela instrument som är placerade längre bak i ensemblen?

Ett ytterligare förslag på vidare forskning är hur det ser ut gällande instrumentfördelning på gymnasieskolan? Tidigare forskning visar på att differetieringen av instrumentval har en tendens att öka med barnens ålder. Hur ser det då ut för eleverna ett par år senare?

Referenser

Ahrne, Göran. & Svensson, Peter (2015). Handbok i kvalitativa metoder. 2: [utök. och aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber.

Bergman, Åsa (2009). Växa upp med musik. Ungdomars musikanvändande i skolan och på fritiden. Doktorsavhandling, Göteborg: Göteborgs universitet.

Borgström-Källén, Carina (2014). När musik gör skillnad: genus och genrepraktiker i samspel. Göteborg: Göteborgs Universitetet.

Conway, Colleen (2000). Gender and musical instrument choice: A phenomenological investigation. I: Bulletin of the Council for research in Music Education, 146 s.1-15.

Green, Lucy (1997). Music, gender and education. Cambridge: Cambridge University Press.

Larsson, Håkan. & Fagrell, Birgitta (2010). Föreställningar om kroppen. Kropp och kroppslighet i pedagogisk praktik och teori. 1 uppl. Stockholm: Liber AB.

Patton, Michael-Quinn (2002). Qualitative research & evaluation methods. (3 red.) Thousand Oaks: Sage Publications.

Smith, Jonathan-A., Flowers, Paul. & Larkin, Michael (2009). Interpretativ Phenomenological Analysis. Theory, Method and Research. London: Sage.

Zervoduakes, Jason. & Tanur, Judith-M (1994). Gender and musical instruments: Winds of change? I: Journal of Research in Music Education.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin, genus.<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/genus> (hämtad 2016-12-11)

Nationalencyklopedin, heteronorm. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/heteronorm> (hämtad 2016-12-07)

Nationalencyklopedin, kön. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/kön> (hämtad 2016-12-11)

Nationalencyklopedin, normal. <http://www.ne.se> (hämtad 2016-12-09)

Nationalencyklopedin, onormal. <http://www.ne.se> (hämtad 2016-12-07)

Vetenskapsrådet. (2011). God forskningssed. <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/> [20161206].

Bilagor

Bilaga A Missivbrev

Intervju och observation för forskningsarbete.

Hej. Mitt namn är Jessica Lekström och jag studerar till ämneslärare på Linnéuniversitetet med inriktning musik. Nu när det är dags för mig att skriva mitt första självständiga forskningsarbete kommer jag behöva musiklektorer för högstadiet att intervjua samt observera för att samla ihop empirisk data. I undersökningen kommer fokus ligga kring barn och ungdomars instrumentval i ensembleundervisning. Enligt vetenskapsrådet (2011) ska informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet finnas med som stadgar i undersökningen. Det innebär att du får information om varför ditt deltagande är undersökningen till fördel, att du ska samtycka till deltagande, att du och din skola avidentifieras samt att dina svar och ljudupptagning hanteras konfidentiellt.

Intervjun och observationen är frivillig och du kan när som helst utan skäl dra sig ur. Vid frågor, tveka inte på att kontakta mig eller min handledare.

Min handledare heter Johanna Österling Brunström

Fil Dr, Lektor i Musikpedagogik

johanna.osterlingbrunstrom@lnu.se

Med vänlig hälsning,

Jessica Lekström

Studerande Linnéuniversitetet

jl223de@student.lnu.se

073-3878170

Bilaga B

Intervjufrågor:

Börja med att tacka för att personen vill hjälpa till.

Öppningsfrågor:

Hur trivs du med ditt yrke?

Vilket är ditt huvudinstrument?

Finns det något instrument du hellre skulle vilja utöva?

Forsätt mer konkret:

Hur har indelningen av instrument gått till?

Vem uppfattar du sjunga oftast kontra mest sällan?

Upplever du att eleverna har en speciell inställning till olika instrument?

Avsluta med ännu mer positiv energi,

Tacka för att personen ställde upp än en gång

Har du något du vill fråga mig?

Bilaga C

Observationsschema

Datum:

Tid:

Plats:

Årskurs:

Grupp 1:

Trummor:

Bas:

Gitarr:

Klaviatur:

Sång:

Grupp 2:

Trummor:

Bas:

Gitarr:

Klaviatur:

Sång:

Grupp 3:

Trummor:

Bas:

Gitarr:

Klaviatur:

Sång:

Kommentarer eller något annat viktigt:
